

Motion till Kommunfullmäktige i Östhammars kommun

Det ska vara möjligt att bo kvar i sin nära hembygd även som äldre och även i skärgården

Östhammar är en landsbygds- och skärgårdskommun med alla de speciella utmaningar som följer. Det innebär till exempel att det kan vara svårare att organisera hemtjänst och andra biståndsbedömda insatser. Men kommunallagen stadgar att våra invånare ska behandlas lika när de är i lika situationer och det måste gälla även för dem som bor utanför tätorterna.

Vid ett möte i höstas ute på Gräsö fick deltagarna veta att det finns personer som har fått biståndsbeslut om t ex hemtjänst men där kommunen inte kan få fram någon utförare. Så kan vi inte ha det!

Förr om åren löste man omsorgsfrågor på sådana här lite speciella platser genom att timanställa någon person som redan finns relativt nära den hjälpbehövande. Då blev inte tillgången till båt-taxi eller orimligt långa transporttider något som hindrade att den som behövde hjälp fick sin lagstadgade omsorg. Det handlar om ganska få fall men är ändå avgörande för att man ska kunna bo kvar i sin hembygd även på ålderns höst och när omsorgsbehovet ökar. Visst kan man önska att det överallt finns en utbildad undersköterska som direkt kommer när man larmar, men det är inte rimligt eller ekonomiskt möjligt. Det förstår givetvis de som bor långt från allfartsvägen. Därför måste kommunen nu vara pragmatisk, modig och lite kreativ och arbeta fram plats- och individanpassade modeller.

• Vi föreslår att kommunens omsorgsplanerare får i uppdrag att ta fram lösningar för timanställd hemtjänst, genom att närboende till biståndsbedömda personer erbjuds visstidsanställning inom ett avgränsat geografiskt område och med de anpassningar som behövs för att lösa konkreta vårdbehov.

Centerpartiet i Östhammars kommun 2025-11-05

Camilla Strandman

Svar på motion från Camilla Strandman (C) om att det ska vara möjligt att bo kvar i sin nära hembygd även som äldre och även i skärgården

Beskrivning av motionen

Centerpartiet föreslår att kommunens omsorgsplanerare får i uppdrag att ta fram lösningar för timanställd hemtjänst, genom att närboende till biståndsbedömda personer erbjuds visstidsanställning inom ett avgränsat geografiskt område och med de anpassningar som behövs för att lösa konkreta vårdbehov.

Beskrivning gällande kommunens verksamhet på området

Vård- och omsorgsnämnden delar motionärens uppfattning att Östhammars kommun, som landsbygds- och skärgårdskommun, har särskilda utmaningar när det gäller att organisera vård och omsorg. Det är en självklar ambition att äldre personer och personer med funktionsnedsättning, oavsett bostadsort, ska kunna känna trygghet och få sina behov tillgodosedda.

Samtidigt är kommunens handlingsutrymme styrt av lagstiftning och andra bindande regelverk. Nedan redovisas de rättsliga utgångspunkter som innebär att kommunen inte kan garantera att hemtjänst alltid kan organiseras genom särskilda lokala lösningar på samtliga öar.

1. Likställighetsprincipen

Enligt 2 kap. 3 § Kommunallagen (2017:725) ska kommunen behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för annat (likställighetsprincipen).

Principen innebär inte att kommunen måste organisera verksamheten på identiskt sätt i hela kommunen eller erbjuda samma organisatoriska lösning oavsett geografiska förutsättningar. Den innebär att beslut ska vila på sakliga grunder och att individuella behov ska bedömas likvärdigt.

Kommunen är således skyldig att pröva rätten till insatser på ett likvärdigt och rättssäkert sätt. Likställighetsprincipen hindrar inte att verksamheten organiseras på olika sätt i olika delar av kommunen om det finns sakliga skäl, exempelvis geografiska förutsättningar eller tillgänglighet. Däremot innebär principen inte att en viss bemanningsmodell kan garanteras på varje enskild plats.

2. Rätten till insatser och skäliga levnadsförhållanden

Enligt 11 kap. 1 § Socialtjänstlagen (2025:400) har den som inte själv kan tillgodose sina behov rätt till insatser för att uppnå skäliga levnadsförhållanden.

Detta innebär att:

- Kommunen är skyldig att pröva rätten till insatser genom individuella beslut.
- Bedömningen ska utgå från den enskildes behov.
- Insatserna ska säkerställa att den enskilde uppnår skäliga levnadsförhållanden.

Rätten avser att behovet ska tillgodoses, inte att det ska ske genom en viss organisatorisk lösning, en viss personalgrupp eller en särskild anställningsform. Kommunen har ett handlingsutrymme när det gäller hur en beslutad insats ska verkställas, under förutsättning att den enskildes rätt enligt lagen säkerställs.

Om kommunen, trots ansträngningar, inte kan verkställa en beslutad insats i ordinärt boende på grund av bemanningssvårigheter, arbetsmiljörisker eller kvalitetsbrister, kan kommunen behöva erbjuda en annan insats som tillgodoser behovet och säkerställer skäliga levnadsförhållanden, exempelvis särskilt boende.

3. Arbetsgivaransvar och arbetsmiljölagstiftning

Kommunen är arbetsgivare och omfattas av Arbetsmiljölagen (1977:1160).

Detta innebär att kommunen måste säkerställa:

- En säker och trygg arbetsmiljö,
- Rimliga arbetsvillkor och restider,
- Tillräcklig arbetsledning, introduktion och handledning,
- Att ensamarbete endast förekommer när det är förenligt med säkerheten.

Att organisera verksamheten genom timanställd närboende personal i isolerade geografiska lägen kan i vissa situationer innebära risker, exempelvis bristande arbetsledning, otillräckligt stöd, riskfyllt ensamarbete eller svårigheter att bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete.

Kommunen får inte organisera verksamheten på ett sätt som strider mot arbetsmiljölagstiftningen.

4. Kompetenskrav och kvalitetssäkring

Enligt 5 kap. 1-3 § Socialtjänstlagen (2025:400) ska verksamheten inom socialtjänsten vara av god kvalitet och kvaliteten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Detta innebär bland annat att:

- Personal ska ha lämplig utbildning och erfarenhet,
- Insatser ska dokumenteras korrekt och kunna följas upp,
- Verksamheten ska bedrivas med tillräcklig kompetens och kontinuitet,
- Det ska finnas ledningssystem för kvalitet och uppföljning.

Om personal utan adekvat utbildning eller erfarenhet anställs för att utföra omsorgsinsatser finns risk att kvalitetskraven inte kan säkerställas. Det kan även uppstå svårigheter i förhållande till regler om delegering enligt hälso- och sjukvårdslagstiftningen.

5. Kommunens riktlinjer för anhörganställning

Den tidigare socialnämnden har antagit riktlinjer för anhörganställning inom vård och omsorg (SN § 24/2018). Riktlinjerna innebär att anhörganställning kan tillämpas i undantagsfall när beviljade hemtjänstinsatser inte kan tillgodoses av ordinarie personalgrupp, exempelvis på grund av språkförhållanden eller särskilda svårigheter att verkställa beslutet.

Riktlinjerna ställer omfattande krav på:

- kompetensprövning vid anställning,
- introduktion, handledning och fortbildning,
- arbetsledning och kontinuerliga avstämningar,
- dokumentation och avvikelshantering enligt ordinarie system,
- att viss del av insatserna, vid mer omfattande behov, ska utföras av ordinarie personalgrupp.

Anhörganställning är således en individuellt prövad och reglerad lösning som främst används för att säkerställa verkställighet i enskilda fall. Den är normalt inte avsedd att utgöra en generell bemanningsmodell för ett helt geografiskt område.

Sammanvägd bedömning

Vård- och omsorgsnämnden delar uppfattningen att kreativa och platsanpassade lösningar behöver prövas där det är möjligt och förenligt med lagstiftningen. Det görs också kontinuerligt arbete med att:

- Rekrytera personal i glesbygd,
- Samordna insatser,
- Använda digitala lösningar där det är lämpligt,
- Anpassa schemaläggning.

Däremot kan kommunen inte lämna en generell garanti om att hemtjänst alltid kan organiseras genom lokalt timanställda närboende på samtliga öar. En sådan garanti skulle behöva förenas med:

- Likställighetsprincipen i Kommunallagen,
- Rätten till insatser för att uppnå skäliga levnadsförhållanden enligt Socialtjänstlagen,
- Arbetsgivaransvaret enligt Arbetsmiljölagen,
- Kraven på god kvalitet och rättssäkerhet i socialtjänst- och hälso- och sjukvårdslagstiftning,
- Upphandlingsrättsliga regler.

Vård- och omsorgsnämndens slutsats

Kommunen är skyldig att pröva och tillgodose individuella behov av insatser enligt gällande lagstiftning så att den enskilde uppnår skäliga levnadsförhållanden. Något generellt undantag för vissa geografiska områden tillämpas inte.

Däremot finns det inget lagstöd för att garantera en viss organisatorisk lösning på varje geografisk plats, och kommunen får inte organisera verksamheten i strid med arbetsmiljökrav, kvalitetskrav eller annan bindande lagstiftning.

Vid bedömningen av hur en beslutad insats ska verkställas görs en samlad och proportionerlig avvägning i varje enskilt ärende mellan:

- den enskildes behov och rätt till skäliga levnadsförhållanden,
- verksamhetens kvalitet och rättssäkerhet,
- arbetsmiljökrav och arbetsgivaransvar,
- tillgängliga resurser och organisatoriska förutsättningar.

Mot denna bakgrund bedömer Vård- och omsorgsnämnden att motionens intentioner är förståeliga. Förslaget, i den form det är formulerat, är dock inte förenligt med gällande regelverk och kommunens ansvar som huvudman och arbetsgivare.

Förvaltningen föreslår därför att motionen avslås, samtidigt som arbetet med att hitta lagliga och långsiktigt hållbara lösningar för omsorg i skärgården fortsätter inom ramen för gällande lagstiftning.